

Rusmidler & skadevirkning

Evaluering af gruppeforløb blandt borgere med udviklingshæmning og rusmiddelforbrug, der modtager bostøtte i eget hjem, jf. SL§85

Sofie Ilsvard & Signe Glinvad Krogh

METODECENTRET

Virkningsfulde løsninger på socialområdet

Rusmidler & Skadevirkning. Evaluering af gruppeforløb blandt borgere med udviklingshæmning og rusmiddelforbrug, der modtager bostøtte i eget hjem, jf. SL§85

Metodecentret
Olof Palmes Allé 19
8200 Aarhus N

Sofie Ilsvard & Signe Glinvad Krogh

Udgivet oktober 2023

Download på www.metodecentret.dk

Der kan frit citeres fra udgivelsen, korrekt angivelse er:

Ilsvard, S. & Krogh, S. G. 2023. Rusmidler & Skadevirkning. Evaluering af gruppeforløb blandt borgere med udviklingshæmning og rusmiddelforbrug, der modtager bostøtte i eget hjem, jf. SL§85. Metodecentret.

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	3
2	Sammenfatning	4
3	Kort om gruppeforløbet	6
	3.1 Målgruppe.....	6
	3.2 Formål.....	6
	3.3 Form og indhold.....	6
	3.4 Estimeret timeforbrug ifm. opstart og drift af gruppeforløb.....	7
4	Kort om evalueringen og dens datagrundlag	9
5	Resultater: Den borgeroplevede kvalitet af gruppeforløbet	9
	5.1 Gruppeformatets betydning for borgerne.....	10
	Gruppeformatet giver borgerne mulighed for at spejle sig i hinanden	10
	Fællesskabsfølelse og nye relationer	11
	Gruppen gør det nemmere at tale om sit misbrug	11
	Opsummerende om gruppeformatets betydning.....	12
	5.2 Gruppeforløbet er motiverende og bidrager med et nyt perspektiv.....	13
	5.3 Borgernes syn på konceptets faste struktur: fællesspisning og hjemmeopgaver.....	15
	5.4 Borgernes oplevelse af, hvorvidt gruppeforløbet har hjulpet dem.....	16
	5.5 Flere borgere ønsker at deltage i endnu et gruppeforløb.....	17
6	Resultater: Facilitatorerne om gruppeforløbet	18
	6.1 Hvordan skaber gruppeforløbet værdi for borgerne, ifølge facilitatorerne?.....	18
	6.2 Facilitatorerne om betydningen af gruppeforløbets tværfaglige aspekt.....	22
	6.3 Fagprofessionel støtte til gruppeforløbsdeltagerne mellem sessionerne er afgørende ift. deltagernes udbytte.....	24
	6.4 Værdien af gentagne gruppeforløb.....	26
	6.5 Forbedringspunkter til konceptet og gode råd til videre udbredelse.....	28
7	Konklusion	30
8	Metodebilag	33
	Datagrundlag	33
	Udsigelseskraft.....	34

1 Indledning

Ikast-Brande og Randers Kommune har hver især afprøvet indsatskonceptet: *"Rusmidler og skadevirkning - Koncept for gruppeforløb til borgere med udviklingshæmning og rusmiddelproblemer"*. Gruppeforløbene er afprøvet i 2023.

Denne evaluering samler op på erfaringerne fra afprøvningen med udgangspunkt i et borgerperspektiv og de involverede fagprofessionelles perspektiv.

Konceptet er udviklet i 2020-2021 i et samarbejde mellem Specialområde Udviklingshandicap (SUA), Viborg Kommune (Rusmiddelcentret og Bostøtten) og Metodecentret. Gruppeforløbet er udviklet på baggrund af en erkendelse af, at målgruppen af voksne med udviklingshæmning eller lignende kognitiv funktionsnedsættelse, sjældent profiterer tilstrækkeligt af den gængse (individuelle) rusmiddelbehandling i de kommunale rusmiddelcentre. Udviklingen af gruppeforløbet var derfor et forsøg på at nytænke og sikre en (supplerende) indsats tilpasset målgruppens udfordringer og egne ønsker. Samtidig er gruppeforløbets format et bud på, hvordan man kan imødekomme nogle af de udfordringer som både fagprofessionelle og målgruppen selv peger på ved individuel behandling. Da gruppeforløbet blev udviklet, var dette format (os bekendt) ikke tidligere set i en dansk kontekst. Ifølge de fagprofessionelle medudviklere af konceptet, kan det formentligt forklares ved en udbredt opfattelse af, at målgruppen ville have vanskeligt ved at indgå i et gruppeforløb.

Formålet med gruppeforløbet er, at deltagerne får psykoedukativ viden om rusmidler og de skadevirkninger et vedvarende og hyppigt forbrug kan forårsage. Samtidig er formålet at motivere borgerne til at skabe forandring i deres forbrugsadfærd. Der arbejdes med at sikre motivation gennem anerkendelse, spejling og strategier til ændring af forbrugsadfærd, der kobles til deltagerens hverdag og situation, gennem fællesskabet i gruppen. Gruppeforløbet er tværfagligt faciliteret af fagpersoner fra både det socialfaglige og rusmiddelfaglige område.

Forud for Ikast-Brande og Randers Kommunes afprøvning af gruppeforløbet, har Specialområde Udviklingshandicap (SUA) i Region Midtjylland afprøvet gruppeforløbet på to forskellige botilbud med borgere omfattet SL §§107, 108. Afprøvningen¹ viste, at gruppeformatet som behandlingskontekst blev fremhævet som særligt motiverende for målgruppen relativt til individuel behandling, og særligt fællesskabet med andre borgere i en lignende situation, blev fremhævet som nøglen hertil. Afprøvningen viste dog også, at det kunne være vanskeligt at bygge bro mellem gruppeforløbet og borgernes hverdagsliv. Det kræver i højere grad end det var tilfældet ved afprøvningen i SUA, at borgernes støttekontaktpersoner eller andre fagprofessionelle omkring borgerne har

¹Høgh, H. (2022). Gruppeforløb om rusmidler og skadevirkning til borgere med udviklingshæmning. Evalueringsrapport. Metodecentret, Aarhus.

mulighed for at støtte borgerne i det de har lært, sikre deres motivation mv., og i det hele taget indtænke gruppeforløbet i borgerens øvrige handleplaner.

Ikast-Brande og Randers Kommunes afprøvninger af konceptet i forhold til borgere, der modtager bostøtte i eget hjem jf. SL§85, viser ligeledes, at gruppeformatet er velegnet til målgruppen. Til gengæld har afprøvningen også kastet ny viden af sig. Dette notat udgør derfor et supplerende vidensbidrag ift. erfaringerne med gruppeforløbet. Denne viden er både relevant for Ikast-Brande og Randers Kommuner, som har besluttet sig for at sætte gruppeforløbet i drift, ligesom det er relevant for andre kommuner, der ønsker at afprøve konceptet. Herudover er vidensbidraget en understregelse af, at målgruppen ikke bør ekskluderes fra gruppeforløb, da formatet netop ser ud til at være virksomt for målgruppen, når det er tilpasset deres behov, og følger en fast struktur samt bakkes op med ydre støtte fra fagprofessionelle, som sikrer overblik og sammenhæng for borgerne.

Til denne afprøvning var der oprindeligt indtænkt fire medvirkende kommuner. Forventningen var derfor, at afprøvningen kunne være med til at sikre et mere solidt vidensgrundlag om gruppeforløbet. Af forskellige årsager lykkedes det alene at afprøve gruppeforløbet i to kommuner (Ikast-Brande og Randers). Ambitionen om at sikre et mere solidt vidensgrundlag er derfor ikke blevet indfriet. Vi har dog - i Ikast-Brande og Randers Kommunes afprøvninger - genfundet langt de fleste pointer fra SUA's afprøvning af konceptet. Det kan derfor tale for, at gruppeforløbet opleves relativt ens på tværs af kommunerne og region, selvom datagrundlaget fortsat er spinkelt.

2 Sammenfatning

I denne evaluering præsenteres resultaterne af Metodecentrets evaluering af Ikast-Brande og Randers Kommunes afprøvning af indsatskonceptet: "*Rusmidler og skadevirkning - Koncept for gruppeforløb til borgere med udviklingshæmning og rusmiddelproblemer*". Formålet med evalueringen er at tilvejebringe viden om borgernes oplevelser af gruppeforløbet. Vi undersøger, om det er lykkedes at indfri gruppeforløbets målsætninger ud fra et borger- og fagprofessionelt perspektiv, ligesom vi undersøger, hvordan de fagprofessionelle fra henholdsvis social- og rusmiddelområdet har oplevet det tværgående samarbejde om målgruppen.

Resultaterne er baseret på enkeltinterview med borgere, og interview med de fagprofessionelle, som har været gruppeforløbsfacilitatorer. For at skabe gennemsigtighed om tidsforbruget/ressourcetrækket forbundet med indsatsen, fremgår desuden en oversigt over hvor mange timer gruppefacilitatorer og deres ledere skal afsætte ifm. opstart og drift af et gruppeforløb.

Borgerne og de involverede gruppeforløbsfacilitatorer peger samstemmende på, at borgere med udviklingshæmning og rusmiddelforbrug profiterer af indsatsen. Indsatsen er velegnet til at arbejde med borgernes motivation til at initiere eller fastholde reduktion i rusmidler. Indsatsens mål er netop at skabe motivation for rusmiddelreduktion. Reduktion i sig selv er ikke et mål for indsatsen, da det formentligt kræver yderligere støtte og/eller behandling. Denne distinktion fremhæver både borgere og facilitatorer som væsentlig. Det forklarer de med, at det netop er den relativt kravfrie tilgang til borgerne, der ses som en del af nøglen til at borgerne ønsker at deltage, og til at 'få adgang til' at arbejde med deres motivation for rusmiddelreduktion.

En anden del af nøglen til, at målgruppen profiterer af indsatsen, relaterer sig direkte til gruppeformatet, og det sociale fællesskab der relaterer sig til gruppen. Denne pointe er gennemgående for både borgere og facilitatorers perspektiver. At være del af en gruppe er i sig selv virksomt, særligt fordi gruppeindsatsens struktur og form i høj grad tager højde for målgruppens kognitive udfordringer og behov. Det fremhæves bl.a. som en fordel, at det i en gruppe er muligt at skiftes til at tale og holde pause, hvilket mindsker presset og fokuset på den enkelte, relativt til fx individuel rusmiddelbehandling.

Gruppen giver mulighed for, at borgerne kan spejle sig i hinandens fortællinger, reflektere over hinandens input, og bidrager til en fællesskabsfølelse, som flere fortæller at de sjældent oplever. Vi ser derfor en tendens til, at gruppeforløbet har en positiv betydning for deltagernes oplevelse af at være alene eller ensomme. Vi finder derfor, at gruppeformatet er velegnet til målgruppen, fordi det er særligt tilrettelagt ift. målgruppens forudsætninger og behov, og følger en fast struktur samt bakkes op med ydre støtte fra fagprofessionelle. Herudover peger borgere og facilitatorernes perspektiver på, at man ikke skal underkende værdien i at kunne være betydningsfuld for andre og blive påskønnet og anerkendt for sit perspektiv, hvilket gruppeformatet giver mulighed for.

Evalueringsens datagrundlag giver ikke anledning til, at vi kan udsige håndfaste konklusioner om indsatsens virkning for borgerne. Vi kan dog se, at flere af de interviewede deltagere har et ønske om at skabe forandring i deres rusmiddelforbrug, og de fortæller mere eller mindre direkte, at gruppeforløbet har haft en indvirkning på deres motivation herfor. I den forbindelse er der, på tværs af borgernes og facilitatorernes beskrivelser, en oplevelse af, at gruppeforløbet har givet borgerne et nyt perspektiv på dem selv. Gruppeforløbet har blandt andet givet borgerne anledning til at tænke mere over deres liv, og reflektere over deres forbrug. Kun få deltagere oplever, at gruppeforløbet har bidraget med konkret ny viden om rusmidler og skadevirkning. Til gengæld har vidensformidlingen i gruppen, de heraf afledte drøftelser og refleksioner deltagere og facilitatorerne imellem, været en ny og positiv måde at tale om det på. Vi finder derfor indikationer for, at det er lykkedes at indfri flere af gruppeforløbets opstillede mål, om end det er på et spinkelt datagrundlag. Netop derfor har vi fortsat et ønske om at kunne belyse virkningen af gruppeforløbet mere indgående, når flere kommuner/organisationer ønsker at afprøve gruppekonceptet, da der fortsat er behov for mere sikker viden om virkningerne af indsatsen.

3 Kort om gruppeforløbet

Rusmidler og skadevirkning er en særlig gruppebaseret indsats, der er tværfagligt faciliteret af fagpersoner med både rusmiddelfaglig- og socialfaglig baggrund. Gruppekonceptet kan både anvendes som et særligt tilrettelagt behandlingstilbud til en borgergruppe, der ikke profiterer af den gængse rusmiddelbehandling. Og det kan anvendes som en forebyggende og oplysende indsats på det socialfaglige område.

3.1 Målgruppe

Konceptet er udviklet specielt til borgere med udviklingshæmning eller lignende kognitive vanskeligheder. Formålet er at kunne tilbyde målgruppen viden om rusmidler og skadevirkning, og at kunne tilbyde et gruppebaseret behandlingstilbud, der flugter med deres forudsætninger og behov.

3.2 Formål

Gruppeforløbet skal bidrage til, at deltagerne får bevidsthed om deres egen forbrugsadfærd og bliver motiveret til at skabe forandring via fællesskabet i gruppen. Samtidig er konceptet udviklet til at skabe brobygning mellem de socialfaglige og rusmiddelfaglige områder gennem tværfagligt samarbejde og fælles facilitering af gruppeforløbet. Mere præcist er gruppeforløbets formål at deltagerne ved forløbets afslutning:

- Har formuleret individuelle behandlingsmål eller mål for adfærdsændring
- Har fået forøget viden om rusmidler og deres skadevirkning
- Er motiveret for at skabe forandring i deres forbrugsadfærd i en positiv og forebyggende retning, eller evt. helt at ophøre deres forbrug
- Har fået indsigt i, hvordan de selv positivt kan bidrage til at skabe forandring, og hvilke mestringsstrategier de kan benytte
- At deltagerne ved, hvor de kan få hjælp, og hvem der kan støtte dem i deres adfærdsændring

3.3 Form og indhold

Det særlige ved gruppekonceptet er, at det er tværfagligt faciliteret af medarbejdere fra både det rusmiddelfaglige og socialfaglige område. Der er brug for begge typer faglighed for at kunne gennemføre et vellykket gruppeforløb efter konceptet. Samtidig er det meget konkret i sin udformning og indeholder materialer, som borgere i målgruppen har været med til at udvikle og kvalificere.

Konceptet består af i alt seks gruppesessioner af 2-3 timers varighed. Sessionerne afholdes enten hver uge eller hver 14. dag. Imellem sessionerne er der forskellige hjemmeopgaver, deltagerne skal arbejde med og forberede. Her skal deltagerne understøttes af deres støtte-kontaktpersoner, hvis de ønsker hjælp.

På de seks gruppemøder arbejdes der med forskellige temaer, som har forebyggelses- og behandlingsrelevans:

- Rusmidler og skadevirkning
- Abstinenser og trang
- Forandringer i hverdagslivet
- Mestring og nødplaner
- Netværk og støtte

3.4 Estimeret timeforbrug ifm. opstart og drift af gruppeforløb

Nedenfor ses det estimerede timeforbrug ifm. opstart og drift af et gruppeforløb. Timeestimatet inkluderer alle aktiviteter forbundet med gruppeforløbet. Timeforbruget er vejledende og er udarbejdet i samarbejde med Randers Kommune og Ikast-Brande Kommune.

Opstarten viser opstartsaktiviteter og kursusdagene som den rusmiddelfaglige og soci-alfaglige facilitator deltager i. Under driften medregnes selve afholdelsen af gruppeforløbene som består af 6 sessioner af 2 til 3 timers varighed. Herudover kommer yderligere tidsforbrug til motivationsarbejde blandt deltagerne og samarbejde med deltageres kontaktpersoner, primært for at sikre fremmøde til gruppesessionerne.

Display 1: Oversigt over estimeret timeforbrug ved opstart og drift af et gruppeforløb

Hvem?	Delelement	Aktivitet	Beskrivelse af aktivitet	Estimeret tidsforbrug
Ledelsen	Opstart	Opstartsmøder	Opstartsmøde med ledelsen fra området samt de medarbejdere, der skal være en del af forløbet	1,5 time pr. medarbejder
Rusmiddelfaglig facilitator	Opstart	Forberedelse af gruppeforløbet	Facilitatorer læser materiale og holder fælles samarbejdsdag, hvor afviklingen af gruppeforløbet planlægges	10 timer
		Formøder med deltagerne	Facilitatorer kan lave korte fysiske eller virtuelle formøder med deltagerne	2,5 timer
		Kursusdage	Kursusdage for facilitatorerne inden gruppeforløbet	12 timer
	Drift	Gennemførelse af forløb	Herunder afholdelse af gruppesessionerne	15-20 timer
Socialfaglig facilitator	Opstart	Rekruttering af deltagere	Rekrutteringen af deltagere og informering af støtte-kontaktpersoner, der er knyttet til de pågældende borgere	10-15 timer
		Forberedelse af gruppeforløbet	Facilitatorer læser materiale og holder fælles samarbejdsdag, hvor afviklingen af gruppeforløbet planlægges	10 timer
		Formøder med deltagerne	Facilitatorer kan lave korte fysiske eller virtuelle formøder med deltagerne	2,5 timer
		Kursusdage	Kursusdage for facilitatorerne inden gruppeforløbet	12 timer
	Drift	Gennemførelse af forløb	Herunder afholdelse af gruppesessionerne, plus koordinering med deltagere og deres kontaktpersoner	30-35 timer

4 Kort om evalueringen og dens datagrundlag

Gennem evalueringen undersøger vi, hvorvidt målene, som er opstillet for gruppeforløbet, er blevet indfriet, ligesom vi beskriver, hvordan det kommer til udtryk. Herudover undersøger vi, om det er muligt at spore positive ændringer i deltagerens oplevelse af trivsel og ensomhed. Værdien af fællesskabet i gruppeforløbet blev vi særligt opmærksomme på ifm. den første afprøvning af konceptet i SUA. Derfor har vi valgt at undersøge dette aspekt nærmere, da det synes at være af langt mere væsentlig betydning end først antaget.

Ikast-Brande har gennemført gruppeforløbet med 4 borgere ud af oprindeligt 6 tilmeldte, og Randers Kommune har gennemført gruppeforløbet med 4 borgere ud af oprindeligt 7 tilmeldte. Vi har interviewet fem deltagere fra gruppeforløbene. Heraf har vi gennemført enkeltinterviews med tre borgere fra Ikast-Brande og to borgere fra Randers Kommune. I nogle tilfælde har borgerens støttekontaktperson deltaget, hvis borgeren har haft et ønske om det. Med udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide, er borgerne bl.a. blevet spurgt ind til deres oplevelse og udbytte af gruppeforløbet, ligesom vi har spurgt ind til evt. forbedringer af gruppeforløbet.

Vi har også foretaget interviews med gruppefacilitatorerne. De to gruppefacilitatorer fra Randers Kommune har vi foretaget et fælles interview med, mens det alene lykkedes at interviewe den socialfaglige gruppefacilitator i Ikast-Brande.

Alle interviews er foretaget kort tid efter den sidste session i gruppeforløbet.

Herudover har borgerne besvaret korte spørgeskemaer om gruppeforløbet. Syv borgere har besvaret disse spørgeskemaer. Vi afrapporterer alene få fund herfra, da datagrundlaget er for spinkelt, hvilket skyldes at afprøvningen er gennemført med to kommuner, hvorimod den indledende forventning var fire deltagende kommuner.

5 Resultater: Den borgeroplevede kvalitet af gruppeforløbet

I de følgende afsnit vil vi udfolde borgernes perspektiver på gruppeforløbet. Her beskriver vi blandt andet, hvordan borgerne har oplevet gruppeforløbet, og hvilken betydning borgerne tillægger selve gruppeformatet. Vi undersøger bl.a. også, om borgerne oplever, at de har fået mere viden eller ny viden om misbrug og skadevirkninger, og om det er lykkedes at motivere borgerne til reduktion eller ophør af deres forbrug. Vi afrapporterer borgernes oplevelser samlet, og skelner derfor ikke mellem Ikast-Brande og Randers Kommune, da vi ikke har fundet forskelle i måden de har oplevet eller fortæller om gruppeforløbet på.

5.1 Gruppeformatets betydning for borgerne

De fem interviewede borgere udtrykker en grundlæggende tilfredshed med gruppeforløbet, og fortæller, at de har oplevet gruppeforløbet som *"rigtig godt"*. Særligt det at være del af en gruppe eller et fællesskab fremhæves positivt. I det følgende udfolder vi borgernes fortællinger om, hvad der har fungeret godt ved gruppeforløbet.

Gruppeformatet giver borgerne mulighed for at spejle sig i hinanden

Borgerne fortæller, at det er rart at høre om andres problemer, ligesom det er dejligt at møde andre, der har et misbrug, som de dermed kan spejle sig i. En af borgerne fortæller:

"Ja... det er forkert at sige, men jeg siger det alligevel – det er fedt at sidde og høre, at jeg ikke er den eneste." (Borger)

Oplevelsen af pludselig ikke at være alene med sit problem, men at borgerne netop kan spejle sig i hinandens problemer, fremhæves positivt af flere af de interviewede borgere. To andre borgere fortæller her om gruppeforløbet:

"Det der med, at en anden kan fortælle, at det har de faktisk også oplevet. Det giver noget." (Borger)

og

"Ja, fordi man får dialog og man får input fra de andre, hvad gjorde du og hvad gjorde du? Og hvad kan jeg gøre bedre? Hvis jeg sidder og lytter til de andre... nå for fanden, det havde jeg ikke lige tænkt på..." (Borger)

Gruppeformatet fremhæves gennemgående af borgerne som noget de har *"været glade for"*, ligesom borgerne mere eller mindre direkte fortæller, at samtalerne mellem deltagerne i gruppen har været motiverende for at kunne reflektere over deres misbrugsproblematikker. Flere af borgerne siger direkte, at det bedste ved forløbet har været *"at få snakket om det"* [rusmiddelforbruget red.]. Når borgerne har delt deres historier og refleksioner, har de oplevet et nyt fællesskab, karakteriseret ved at ingen ser ned på hinanden. Som en af borgerne siger, så er *"den fællesnævner, vi har, det er misbrug"*. For flere af borgerne virker det befriende, at det er sådan, da det betyder, at de kan være sig selv. Enkelte uddyber det og fortæller, at de sjældent er i en situation, hvor de kan være sig selv, men tit må skjule eller nedtone deres misbrug og problemer. Den generelle oplevelse blandt borgerne er, at gruppen har været god til at lytte til hinanden, og flere fortæller, at de har lært meget nyt om sig selv ved at lytte til hinandens erfaringer og input.

Fællesskabsfølelse og nye relationer

Som det fremgår af afsnittet ovenfor, kredser borgernes fortællinger mere eller mindre direkte om gruppeformatets centrale betydning ift., at der er opstået en fællesskabsfølelse mellem deltagerne.

Da vi interviewer borgerne, er gruppeforløbene i begge kommuner afsluttet. For nogle borgere har relationerne til de øvrige deltagere afgrænset sig til gruppeforløbet, mens tre af borgerne fra det ene gruppeforløb stadig holder kontakten. En af borgerne fortæller, hvordan særligt hun og en anden har talt i telefonen flere gange, og fortæller: *"Jamen så har vi jo ringet til hinanden og spurgt, hvad gør du? Nu har jeg lyst til det, hvad kan jeg gøre i stedet for?"* (Borger). På den måde, har borgerne gjort brug af relationen til hinanden, som en slags mestringsstrategi, når de oplever trang. Det bør pointeres, at dette kun fremhæves mellem disse to borgere, og således ikke synes at være en generel tendens. Det er dog en generel tendens, at borgerne udtrykker, at de har været glade for hinanden som gruppe. Ved interviewtidspunktet havde Ikast-Brande og Randers Kommune netop besluttet, at de ville udbyde gruppeforløbet igen, og havde tilbudt flere af de nuværende deltagere endnu et gruppeforløb. Det er flere af de interviewede meget glade for, og udtrykker, at de håber der også vil være andre deltagere fra deres tidligere gruppeforløb i det næste gruppeforløb.

Relationerne mellem gruppedeltagerne har også haft betydning for flere af borgernes følelse af ensomhed, hvilket de på forskellig vis italesætter mere eller mindre implicit. For nogle borgere, har det haft stor betydning at bygge disse nye relationer, og flere fortæller at de ikke har haft mange venner at støtte sig op ad inden. Det fortæller en af borgerne om her:

"Jamen jeg har været meget ensom her i det sidste år, pga. jeg trak mig ud af stofferne, så de venner, man troede man havde, de falder fra. Så... jeg tror jeg kan tælle mine venner på én hånd." (Borger)

Netop derfor har det sociale aspekt og fællesskabsfølelsen i gruppen haft en meget vigtig betydning. Denne borger oplever også, at fællesskabet har været vigtigt for de øvrige i gruppen, og fortæller at nogle af deltagerne græd, da gruppeforløbet var slut. Som en nuance hertil, er der en borger, der giver udtryk for, at gruppeforløbet med fordel kunne have været længere. Det skyldes at det tager tid at opbygge relationerne til de andre deltagere, og da de så var opbygget, så var gruppeforløbet slut. Det er dog kun én af de interviewede borgere, der udtrykker dette forbedringspunkt.

Gruppen gør det nemmere at tale om sit misbrug

Det at være i en gruppe med ligesindede, italesættes også af enkelte borgere i relation til deres oplevelser med individuel misbrugsbehandling. Flere af borgerne har nemlig tidligere været, eller er sideløbende i individuel behandling, og det er netop i sammenligningen hertil, at borgerne fremhæver, at de er særligt glade for gruppeformatet. En

borger fortæller, at hun oplever en lettelse i gruppebehandlingen, ved at man skiftes til at være "i den varme stol", sådan at man ikke hele tiden selv er 'på'. En anden borger beskriver det således:

"Ja, altså de [andre borgere red.] er meget stille og de er fandme gode til at lytte og til at byde ind med noget, hvis det er. Det er pisse rart. De der samtaler, jeg var til før inden det her forløb, der snakkede jeg bare om det samme, og så sagde de, at hvis jeg bare snakker om det samme, så er der ingen grund til jeg kommer. Hvor jeg så bare siger til dem, "jamen det er jo svært at snakke om noget nyt, når der ikke er sket noget". Altså det er jo ikke nemt! Så der synes jeg det er ti gange bedre med det der gruppeforløb der, hvor der er andre med også." (Borger)

Borgerens oplevelse ved individuel behandling var netop, at han kunne have svært ved at formulere sig på nye måder, eller blive ved med at holde samtalen kørende. Derfor fortæller denne borger, at det har været lettere for ham at indgå i gruppebehandlingen, fordi man skiftes til at lytte og dele sine erfaringer.

Opsummerende om gruppeformatets betydning

Borgernes beskrivelser af deres oplevelser ift. relationerne med de øvrige deltagere, den respektfulde dialog og spejlingen i hinanden, og i det hele taget fællesskabet med ligesindede er gennemgående positive. Det tolker vi som et udtryk for, at gruppeforløbet i høj grad matcher borgernes forudsætninger og behov, hvilket betyder, at borgerne nemmere kan tale om problemer og dele deres refleksioner om deres eget og andres forbrug. Herudover, er der opstået blivende relationer mellem nogle af deltagerne, som fx støtter hinanden når de oplever trang. På tværs af interviewene er det en pointe, at deltagerne har været glade for at indgå i fællesskabet i gruppen, og for nogle har det betydet, at de har følt sig mindre ensomme.

Gruppeformatet tilbyder desuden borgerne noget substantielt anderledes end den gængse individuelle misbrugsbehandling, netop fordi borgerne har kunnet 'hoppe ind og ud' af hinandens fortællinger. Det italesætter borgerne som en lettelse. Denne pointe understøttes desuden af facilitatorernes blik på borgernes udbytte af gruppeforløbet, hvilket vi kommer nærmere ind på i et efterfølgende afsnit om facilitatorernes perspektiver.

Gruppeformatets betydning for borgerne

- Gruppeformatet fremhæves positivt af borgerne; det giver dem en fællesskabsfølelse og en oplevelse af at kunne spejle sig i hinanden
- Alle borgerne fremhæver, at gruppen i sig selv gør det nemmere at tale om sit misbrug, fordi man skiftes til at lytte til hinanden og til at dele sine erfaringer
- Flere borgere udtrykker, at de gennem gruppeforløbet har fået nye relationer, hvilket betyder at de føler sig mindre ensomme.

5.2 Gruppeforløbet er motiverende og bidrager med et nyt perspektiv

Kun få borgere fortæller, at de som en del af gruppeforløbet har opnået en reduktion i deres forbrug. Til gengæld fortæller alle borgerne, at de som en del af gruppeforløbet har opnået nye måder at se deres problemer på. Som fx fremhævet i det ovenstående afsnit, er borgene blevet bevidste om, at der findes andre personer med lignende problemer, og af den grund føler de sig mindre alene.

Flere borgere beskriver også, at gruppeforløbet har givet dem anledning til at tænke mere over deres liv, hvilket også tyder på, at det har skabt en øget motivation for at reflektere over deres forbrug. Det er dog i denne henseende vigtigt at pointere, at det har været afgørende for flere af borgerne, at forløbet netop har været kravfrit ift. reduktion eller ophør af forbrug. Flere af borgerne udtrykker, at de ikke ville have deltaget i forløbet, hvis reduktion af rusmidler havde været et krav. Da en af borgerne spørges ind til, hvorvidt han ville have deltaget, hvis der havde været krav om reduktion, fortæller vedkommendes kontaktperson, at netop dét har fyldt i hendes og borgerens snakke:

"Jeg tænker det er i hvert fald noget af det, vi har snakket om, fordi det har været ufravigeligt for ham, at hvis de begyndte at stille krav om at han skulle være stoffri og det var målet, så var han nok ikke mødt op." (Kontaktperson om borger)

Borgeren stemmer i efter kontaktpersonens udtalelse, og understreger at i så fald ville han ikke have deltaget. Det synspunkt går igen hos flere af borgerne, og pointerer netop vigtigheden af, at gruppeforløbets formål er at arbejde med borgenes motivation til reduktion eller ophør af forbrug. Nogle af borgerne fortæller i den forbindelse, at gruppeforløbet ikke har betydet, at de har reduceret deres forbrug, men at de oplever at være blevet klogere på deres forbrug eller mere motiveret for at snakke om det.

Der er dog også borgere, der er lykkedes med at reducere deres forbrug. En af borgerne beskriver fx, hvordan gruppeforløbet har sat gang i et mål om reduktion af forbrug af alkohol hos hende. Sideløbende med gruppeforløbet, har hun fået lavet aftaler med

kontaktpersoner og personalet på sit bosted om, at de hjælper hende med at regulere indtaget. Hun beskriver desuden også, hvordan hun gennem forløbet, er blevet bedre til at benytte sig af personalet, hvis hun får en trang til at drikke. En anden borger oplever, at gruppeforløbets facilitatorer er nået igennem til ham på en helt anden måde end tidligere. Han beskriver:

"Det er det der med, at jeg er hundrede procent indstillet på at stoppe, det synes jeg, det er de fandme kommet godt ind på, sådan jeg kan mere forstå... der er jo ingen grund til at fortsætte, hvis man alligevel bare laver ballade og så ikke kan huske en skid dagen efter." (Borger)

For disse borgere har gruppeforløbet dermed været en motiverende faktor til at kunne reducere deres rusmiddelforbrug.

Et af målene med gruppeforløbet er at give deltagerne ny viden om rusmidler og skadevirkninger. Der er varierende opfattelser af, hvorvidt borgerne oplever, at gruppeforløbet har lært dem ny viden om rusmidler. En af borgerne fortæller fx, at hun vidste det hele i forvejen, fordi hun har været alkoholiker i mange år. Kun få borgere oplever at de lærte noget nyt om rusmidler. En borger siger fx:

"... i gruppeforløbet, der er der en, der snakkede om at jeg tror det var en lever, der faktisk genopbyggede sig selv, kan man sige. Hvis man har drukket for meget, og det vidste jeg overhovedet ikke, så det var faktisk fedt lige at vide der. At hvis man lige stopper i noget tid med at drikke, så genopbygger leveren sig selv. Så der er faktisk mange ting, som man ikke lige vidste alligevel" (Borger)

For denne borger består den nye viden i detaljer, som han ikke kendte til før.

Gruppetforløbet er motiverende og bidrager med et nyt perspektiv

- Set fra borgernes perspektiv er det væsentligt, at gruppeforløbet er kravfrit i den forstand, at formålet er at arbejde med borgernes motivation, og ikke nødvendigvis opnå reduktion/ophør af forbrug. Denne forskel er afgørende for borgernes deltagelse i gruppeforløbet.
- Gruppetforløbet har bidraget med nye perspektiver, og flere borgere oplever derfor, at de har opnået en større forståelse af dem selv.
- Flere borgere oplever, at gruppetforløbet har givet dem motivation til at reducere deres forbrug, og enkelte fortæller, at de sideløbende med gruppetforløbet er lykkedes med at nedbringe deres forbrug
- Gruppetforløbet bidrager, for de fleste af borgerne, ikke med ny viden, men måden den formidles på og de fælles drøftelser i gruppen er nyt for borgerne.

5.3 Borgernes syn på konceptets faste struktur: fællesspisning og hjemmeopgaver

Der er flere faste elementer af konceptet, som borgerne udtrykker stor tilfredshed omkring. Flere fremhæver fx fællesspisningen som et særligt godt element. En af borgerne udtrykker det:

"Jaer, det er i hvert fald guld værd lige at sidde lidt sammen og sidde med nogle andre mennesker, så man er sikker på, at man ikke lige får noget [rusmidler red.] indtil man skal hjem. Det er også guld værd." (Borger)

En anden af borgerne fortæller også, at pizzaen og fællesspisningen er med til at sørge for, at man kan snakke om noget andet og løfte stemningen lidt inden man tager hjem. Hun fortæller:

"... nu har vi lige snakket om følelser og åbnet os og så får vi lige en rygepause, fordi følelser er... så kan vi lige grine lidt eller pjatte lidt og skifte over til et andet emne, og så ved vi godt, at vi skal ind og snakke alvor igen. Men det der med, når det så er færdigt, så skifter folk lige pludselig helt over i en anden båd, fordi nu er det det og så skal vi videre og hygge os med et stykke pizza og snakke om andre ting." (Borger)

Fællesspisning bliver på den måde rammesættende for en anderledes form for samvær mellem gruppen, end når der snakkes om rusmiddelproblematikker. På den måde er strukturen på mødet også en bidragende del til, at borgerne kan opbygge sociale relationer og få et fællesskab, der rækker udover at tale om de svære ting. Dette synes også at være en stor faktor i deres motivation for at møde op til gruppemøderne. En af borgerne fremhæver sågar fællesspisningen som det bedste ved gruppeforløbet.

Mens fællesspisningen fremhæves som et motiverende og meningsfuldt element i gruppeforløbets struktur, er borgernes vurdering af hjemmeopgaverne mere varierede. For nogle af borgere har hjemmeopgaverne været svære, de fremhæver især, at det har været svært at forholde sig til fx opgaven om ens drømme. Der er også en af borgerne, der udtrykker, at hun ikke har brugt hjemmeopgaverne, men hun understreger dog, at hun godt kan se, at det giver mening for andre. De resterende fire interviewede borgere har dog - på trods af det udfordrende element - været fint tilfreds med hjemmeopgaverne og har udfyldt de fleste. De fire borgere, der har lavet dem, fortæller også, at de har fået hjælp fra deres kontaktperson eller lignende. En af borgerne udtrykte endda, at han synes det var sjovt, at der var hjemmeopgaver. Han udtalte:

"Det var fordi, det er ligesom at være dreng igen og få lektier med hjem fra skolen. Så du ved, det er lidt sjovt. Det får man ikke så tit,

altså hjemmearbejde med hjem der. Så det synes jeg faktisk var mega cool.” (Borger)

Selvom borgernes oplevelser af hjemmeopgaverne var blandede, fordi det både kunne være svært, sjovt, udfordrende og i nogle tilfælde meget abstrakt, så udtrykker de alligevel, at det har været godt, og en god måde at tale om tingene på, også mellem sessionerne i gruppeforløbet. Hjemmeopgavernes betydning for gruppeforløbet, vil vi imidlertid også uddybe yderligere fra facilitatorernes synspunkt i et senere afsnit.

Borgernes syn på konceptet – fællesspisning og hjemmeopgaver

- Det har stor betydning for borgerne, at der skabes et socialt rum omkring fællesspisning efter gruppesessionen, og det fremhæves som et rigtig godt element ved gruppeforløbet.
- Synet på hjemmeopgaverne er varierende. Hjemmeopgaverne beskrives både som udfordrende (særligt de mere abstrakte som fx handler om drømme), svære og sjove.
- Flere borgere har fået hjælp til hjemmeopgaverne af deres bostøtter el. kontaktpersoner, og på den måde har de mellem sessionerne kunnet tale om gruppeforløbets indhold.

5.4 Borgernes oplevelse af, hvorvidt gruppeforløbet har hjulpet dem

I et opfølgende spørgeskema 2-3 måneder efter endt gruppeforløb, er der spurgt ind til borgernes tilfredshed med forløbet. Her har syv borgere svaret. Alle borgerne svarer, at de ville give gruppeforløbet fem stjerner på en skala fra 1-5. Dette går også igen i de fem interviewede borgeres vurdering af gruppeforløbet. Også her giver de alle forløbet den højeste vurdering, og de kan desuden ikke komme på væsentlige forbedringspunkter.

Tilfredsheden med forløbet underbygges også af, at alle syv respondenter i opfølgingsmålingen svarer, at gruppeforløbet har hjulpet dem. Det er dog forskelligt hvor hjælpsomt borgerne oplever gruppeforløbet har været, og besvarelserne svinger derfor fra at have hjulpet i meget høj grad til i mindre grad. Der er dog ingen respondenter, der angiver, at gruppeforløbet ikke har hjulpet dem. Borgerne spørges også ind til, hvorvidt gruppeforløbet har været med til at give dem nye håb og drømme. Her svarer fem ud af de syv respondenter "ja", mens to ud af de syv ikke mener, at forløbet har givet dem nye håb og drømme. Slutteligt spørges de også ind til, hvorvidt de vil anbefale gruppeforløbet til andre, og her svarer seks ud af syv borgere, at det ville de, mens en enkelt svarer nej til at ville anbefale det. Overordnet understøtter opfølgingsmålingen dermed tendensen fra de fem interviewede borger, om at der er meget stor tilfredshed med forløbet, set fra et borgerperspektiv

5.5 Flere borgere ønsker at deltage i endnu et gruppeforløb

Flere af de interviewede borgere er enten allerede påbegyndt et nyt gruppeforløb eller har planer om at deltage i endnu et forløb på undersøgelsestidspunktet. Der er dog forskellige grunde til, hvorfor deltagerne mener, at det ville være godt med et nyt gruppeforløb. En borger udtrykker fx, at han håber på, at der kunne være en ny deltager, der havde de samme forbrugsmønstre som ham. Mens en anden borger modsat har det sådan, at hun håber, at det er de samme mennesker, som det var i det forrige gruppeforløb, hun deltog i. Hun beskriver, at det ville være en fordel, fordi gruppen allerede kender hinanden. En tredje borger sætter følgende ord på, hvorfor hun gerne vil på endnu et gruppeforløb:

"Det bliver nok det der med, igen, at vi kan komme ud og snakke med andre om hvordan de har det, hvis det er nogle nye og hvis de så stadigvæk er der de andre, så høre hvordan de har det i dag og sådan..." (Borger)

Her bliver det altså tydeligt igen, at det er relationerne, samtalerne og dét at kunne dele sine tanker med andre, som borgerne glæder sig til og bruger som begrundelse for, hvorfor de gerne vil på gruppeforløbet igen. Det kobles også med, at flere af dem har et håb om, at det vil hjælpe dem til at enten begynde eller fortsætte yderligere reduktion i deres forbrug. En af borgerne formulerer sit håb for det nye forløb således:

"Jeg håber da, at jeg vil tage mig sammen til at komme ud af alt det andet [misbrug red.] også. Det er faktisk ... det tænker jeg faktisk, at jeg godt kan. Det tror jeg, det tænker jeg godt jeg kan. Men det håber jeg, at jeg får ud af det nye gruppeforløb og så nogle flere venner der" (Borger)

Fælles for alle de interviewede borgere er i hvert fald, at de godt kunne se sig selv på endnu et gruppeforløb, og flere udtrykker begejstring omkring, at de kan komme på endnu et forløb. Fælles for dem alle er også, at det sociale element på den ene eller den anden måde indgår i deres begrundelse for at ville gennemføre forløbet igen. Det understøtter således pointen om, at gruppeformatet og fællesskabet forbundet hermed, er motiverende for denne gruppe borgere.

Borgernes syn på gruppeforløbet og motivation for endnu et gruppeforløb

- Borgerne oplever, at gruppeforløbet har været hjælpsomt, og udtrykker stor tilfredshed med gruppeforløbet
- De fem interviewede borgere ønsker at deltage på endnu et gruppeforløb.
- Flere beskriver, at deres motivation for endnu et forløb er, at de gerne vil tale med ligesindede om deres problemer, mens motivationen for andre er at reducere deres forbrug

6 Resultater: Facilitatorerne om gruppeforløbet

I de følgende afsnit udfolder vi facilitatorernes perspektiver på gruppeforløbet. Vi skelner ikke mellem, hvilke kommuner facilitatorerne kommer fra, da vi ikke finder forskel i deres oplevelser af gruppeforløbet.

6.1 Hvordan skaber gruppeforløbet værdi for borgerne, ifølge facilitatorerne?

I begge kommuner udtrykker facilitatorerne – i tråd med borgernes perspektiv – at det er fællesskabet og samhørigheden, som er det største udbytte for borgerne. Facilitatorerne oplever, at det har haft stor betydning for borgerne, at de har kunnet dele deres refleksioner omkring deres egne rusmiddelproblematikker. Da facilitatorerne adspørges, hvad der skaber værdi for borgeren ved forløbet, er der stor overensstemmelse mellem facilitatorernes og borgernes perspektiver. Nemlig, at værdien relaterer sig til dét at indgå i et fællesskab og kunne spejle sig i hinanden. En af facilitatorerne formulerer det således:

"Jeg tror, det er det med, at man har et rum, hvor man kan sige præcis som man vil, og når man så gør det, så er der nogle andre, der siger, at sådan har de det også, fordi der er jo faktisk ikke så mange udviklingshæmmede misbrugere – og det er jo faktisk en god ting – så jeg tror de tit har følt sig enormt alene med det, fordi de kun møder ganske få, måske møder de slet ikke nogen og hvis de møder dem, så er det måske nogen, der selv sidder og drikker og så snakker man jo ikke om de ting." (Socialfaglig facilitator)

Facilitatoren fremhæver altså, at det er værdifuldt, at der med gruppeforløbet formås at blive skabt et rum, hvor borgerne kan dele tanker og refleksioner, som de hidtil ikke har kunnet dele med nogen. Facilitatoren påpeger også, at det netop afhjælper følelsen af at være alene. En anden facilitator beskriver også, hvordan dét at dele noget med

ligesindede er det helt særlige ved gruppeforløbet. Denne rusmiddelfaglige facilitator sammenligner desuden gruppeforløbet med sine erfaringer med individuel behandling, hvor borgerne ikke har mulighed for at spejle sig i hinanden. Han beskriver værdien af gruppeforløbet på følgende måde:

"... Så i hele det der, kan man sige, det er bare en start på noget og det viser også nødvendigheden, uanset om man er udviklingshæmmet, psykisk syg eller hvad man nu er, så er vigtigheden af at sige noget og dele noget med andre, det er så stort. Så igen det der med, at der er en kontekst at tale i her og det er endda styret, men vigtigheden af, at der er nogen, der kan tage imod og tage det ind i deres egne oplevelser, det er helt vildt betydningsfuldt. Fordi individuel behandling er jo også meget fint (...) ... men det er noget andet vedkommende får ud af gruppen, det er i hvert fald det vedkommende siger, det med venner og det med at tale med nogen, og vedkommende siger de aldrig har haft nogen så tæt på sit liv og at dele sit liv med, så..." (Rusmiddelfaglig facilitator)

Ifølge den rusmiddelfaglige facilitator skabes den helt store værdi af gruppeforløbet altså gennem, at formatet giver en kontekst, hvor borgerne kan dele deres tanker. Han understreger også vigtigheden af spejling borgerne imellem, når han beskriver, at det er vigtigt, når andre borgere tager imod og tager det ind i deres egne oplevelser. Dette er særligt for gruppeformatet, men det betyder ikke, at individuel behandling ikke er relevant. Ifølge facilitatoren kan gruppeforløbet spille godt sammen med individuel behandling. Facilitatorerne fra det ene gruppeforløb fremhæver i den forbindelse, at især en af borgerne er blevet bedre til at sætte ord på sine følelser og tanker, som vedkommende har kunnet bruge i sin individuelle behandling.

I den forbindelse udtrykker en af de socialfaglige facilitatorer også, at succesen af gruppeforløbet ikke skal måles i rusmiddelreduktion, fordi det netop er fællesskabet og samhørigheden, der er det store udbytte.

"Ja, og det er jo det, der er så svært ved at måle på sådan noget, fordi hvis man skal kigge på, hvor mange, der har reduceret deres forbrug, så kan man sige, så er det jo ikke decideret en succes, men jeg synes, hvis man kigger på alle de andre ting, så har det været en succes." (Socialfaglig facilitator)

Da hun spørges videre ind til, hvad disse andre ting kunne være, uddyber hun således:

"Jamen det er det der med, at de som udviklingshæmmede misbrugere har fundet en samhørighed med andre, som er rigtig svært, som sidder i samme situation og det der med, at de får et rum, hvor de kan snakke om de ting. Så ved jeg det har været en succes for langt størstedelen af dem." (Socialfaglig facilitator)

Ud fra denne facilitators opfattelse af, hvordan et succesfuldt forløb ser ud, lægges der vægt på den opnåede samhørighed deltagerne imellem, da det kan være en nøgle til at sikre borgernes motivation for reduktion eller ophør af rusmidler.

Det understøtter også de to andre facilitators pointer om, at det store udbytte fra forløbet netop er, at borgerne er blevet i stand til at dele refleksioner og i det hele taget reflektere over deres forbrug og dertilhørende problemer. Det væsentlige i den forbindelse er, ifølge facilitatorerne, at borgerne har oplevet, at de er blevet mødt og anerkendt i at dele deres tanker og refleksioner.

Selvom gruppeforløbets mål blot er at motivere deltagerne til at reducere eller ophøre deres forbrug, giver facilitatorerne også udtryk for, at det er lykkedes for nogle borgere at reducere deres forbrug. Fx har en borger fået lavet faste aftaler om, hvor mange øl hun må drikke, og har erstattet flere almindelige øl med alkoholfrie øl. Tre borgere er desuden opstartet i individuel rusmiddelbehandling i rusmiddelcentret i løbet af eller efter gruppeforløbet. Der er således sket en bevægelse for nogle af deltagerne, som har gennemført et forløb, og facilitatorerne har en oplevelse af, at gruppeforløbet har været en medvirkende faktor herfor.

Alle tre facilitatorer fremhæver også vigtigheden af, at man i gruppeforløbet får skabt et rum, hvor der hverken tales ned til borgerne eller har en fordømmende tilgang til borgernes forbrug. En af facilitatorerne udtrykker det således:

"Men så også det der med at komme et sted, hvor der faktisk også er noget personale, og hvor det ikke er forbudt at snakke om det eller sige noget om det. Og det er jo ikke i en dårlig mening man har gjort det på bosteder og sådan, men tit når man snakker om det der misbrug, så er det mere sådan, ej det skulle man måske også lige, det er også dumt du drikker for meget, fordi du får det sådan og sådan. Men her var der rum til at de bare kunne sige det, uden at der var fordømmelse. Og det synes jeg gruppeforløbet det rigtig meget har givet dem, at de har haft et rum til at snakke om misbruget uden at der er kommet en løftet pegefinger eller noget som helst." (Socialfaglig facilitator)

Facilitatoren oplever, at målgruppen ofte bliver mødt med en belærende eller løftet pegefinger, hvilket ikke er virksomt. Tilgangen i gruppeforløbet har været anderledes, ifølge facilitatorerne har det været afgørende at møde borgerne på deres præmisser og deres behov. Dog gennem en fast ramme (gruppekonceptet), der har skabt en god struktur for, at borgerne har kunne spejle sig i hinanden og ikke føle sig forkerte, men netop har kunnet profitere af fællesskabet i gruppen. Desuden fortæller facilitatorerne, at de selv har fokus på ikke at være fordømmende.

En anden væsentlig pointe ift. målgruppen, som fremhæves af en facilitator er, at det har været overraskende, hvor meget borgerne har fået ud af at lytte til hinanden og observere hinanden. Han fortæller:

"Jeg tror også bare, at en stor gevinst ved det har været, at de føler at de har noget værdi hver især. Det tror jeg har været rigtig vigtigt, fordi det der med, at man kan være noget værd for nogen andre. Og føle, at det har en betydning, at man sidder her og der sidder faktisk nogen, der kan lide mig! Der sidder også nogen, der lægger mærke til nogle ting. Fordi det har overrasket mig rigtig meget ved den her målgruppe, at de faktisk godt kan sidde og sige konkrete ting, de lægger mærke til hos hinanden på den måde. Og det er nogle gange næsten nemmere end at sige noget om sig selv, altså... ikke. Altså jeg synes det var ret vildt, fordi de kunne jo se en forandring i hinanden, og de lagde jo mærke til det." (Rusmiddelfaglig facilitator)

Interviewuddraget understreger, at facilitatoren er blevet overrasket over, hvor godt borgerne har fungeret i gruppeformatet, hvilket igen taler for, at borgerne godt kan profitere af et gruppeforløb. Ligeledes viser interviewuddraget, hvor væsentligt det (også) er for denne gruppe af borgere at føle sig set, hørt og forstået, og blive anerkendt for deres bidrag til gruppen.

En sidste pointe ift. gruppeformatet er også, at en af facilitatorerne fremhæver, at hun kan bringe sig selv fagligt i spil på en anden måde, end hvis hun havde været alene med en borger. Netop fordi hun gennem dialogen mellem borgerne kan mere med dem, end hun ville have kunnet med dem individuelt. Hun formulerer det således:

"Men jeg synes det med at have gruppeforløbet, det giver mig noget andet fagligt, end at have dem alene. Altså der kommer noget andet frem, som jeg ikke synes jeg kan gøre med dem alene. Altså de kan, man kan noget i en gruppe, så på den måde giver det mig noget fagligt, fordi man bare kan mere med dem, end man kan selv."
(Socialfaglig facilitator)

Dynamikken i gruppen betyder derfor for facilitatorerne, at det bliver nemmere at arbejde med denne målgruppe om deres rusmiddelproblematikker, fordi gruppen giver facilitatorerne *"noget mere at arbejde med"*. Denne iagttagelse er helt i tråd med en af borgernes fortællinger (beskrevet i et foregående afsnit), som pointerer at det er nemmere at tale om sine problemer i gruppeforløbet, end fx i individuel rusmiddelbehandling, netop pga. dynamikken i gruppen. Hertil kommer, at fagligheden også styrkes, fordi gruppen faciliteres af både en socialfaglig og rusmiddelfaglig facilitator. Det belyser vi i det følgende afsnit.

Facilitatorernes perspektiv på gruppeforløbets værdi for borgerne

- I tråd med borgernes oplevelser, fremhæver facilitatorerne, at fællesskabet og samhørigheden deltagerne imellem er det væsentligste udbytte for borgerne
- Fællesskabet med ligesindede, som borgerne kan spejle sig i, er en nøgle til at arbejde med borgernes motivation for rusmiddelreduktion eller evt. ophør
- Gruppesamtalerne skaber, ifølge facilitatorerne, et rum til at tale om rusmiddelforbrug uden fordømmelse, hvilket giver stor værdi for borgerne
- Facilitatorerne er overraskede over, hvor godt gruppekonceptet har fungeret for denne målgruppe, og hvor gode borgerne har været til at indgå i gruppeforløbet
- Gruppen og dens dynamik gør det nemmere at arbejde med målgruppen om rusmiddelproblematikker, hvilket i sig selv skaber en større effekt for borgerne

6.2 Facilitatorerne om betydningen af gruppeforløbets tværfaglige aspekt

En af de store styrker ved konceptet, som facilitatorerne fremhæver, er det tværfaglige aspekt. Generelt er der, blandt facilitatorerne, en opfattelse af, at det dobbelte faglige blik (social- og rusmiddelfaglige blik) betyder, at indsatsen er mere virksom. Det skyldes både, at facilitatorerne kan supplere hinanden fagligt, og med hvert deres fagprofessionelle perspektiv kan bidrage til at tage højde for borgernes forudsætninger og behov.

Når vi beder facilitatorerne beskrive, hvordan det tværfaglige samarbejde er forløbet, bruger de ord som "naturligt", "nemt" og "nede på jorden". En af facilitatorerne beskriver det således:

"Det (samarbejdet red.) har været helt vildt godt, fordi vi har ligesom, altså det er jo noget helt vildt godt materiale der er til det her, så bare forberedelsen til det, er jo helt vildt godt, så på den måde har det været lidt nemt at gå ind i det. (...) På en eller anden måde har vi bare fået en naturlig opgavefordeling, i at det ligesom var mig, der havde kontakten til borgeren og sørget for at få dem derhen. Og så har de (rusmiddelfaglige facilitatorer red.) sørget for de lidt mere praktiske ting inden." (Socialfaglig facilitator)

Facilitatoren tilskriver altså både de andre facilitators kvaliteter som medvirkende til at skabe et godt samarbejde, men hun tilskriver især materialets betydning for at gøre samarbejdet nemt at komme ind i. Dette understreges også af en af de andre facilitatorer, som udtrykker det således:

"Jeg tror også det helt afgørende er, at det har været sådan et manualiseret koncept, altså alt er tilrettelagt, så mig og den anden facilitator har bare lige skulle afklare, hvem gør hvad og hvornår gør vi det? Så der har været fuldstændig ro til at kigge ind i gruppen, hvordan gør vi det, sætter vi kaffe på bordet, eller sætter vi det op ved siden af? Altså alt det der, fordi vi vidste selve det skriftlige og sådan noget der, ikke. Det metodiske var fuldstændig gennembearbejdet, så det skulle vi bare tilpasse vores personlighed, så på den måde, så har der været meget ro på og det har været meget nemt at gå til."
(Rusmiddelfaglig facilitator)

Det synes derfor at have haft stor betydning for facilitatorernes oplevelse af samarbejde omkring gruppeforløbet, at materialet har været så velbeskrevet. Ifølge facilitatorerne har materialet gjort rollefordelingen mellem dem nemmere, samt gjort forberedelsen til gruppeforløbene nem at gå til.

Samarbejdet synes også at have styrket facilitatorernes faglighed, idet de har kunnet læne sig op ad hinanden og låne af hinandens fagligheder. Da en af facilitatorerne adspørges, hvordan forløbet ville have været, hvis det tværfaglige element ikke havde været til stede, svarer hun således:

"Så jeg tror man ville have manglet noget, selvfølgelig hvis det kun var bostøtten, ville man mangle alt det faglige omkring misbrug, men omvendt ville de have manglet noget også, hvis ikke der var nogen med fra bostøtten af. Det er i hvert fald det, de siger altså nu, at det gav rigtig god mening, at det var et forløb man kørte sammen også" (Socialfaglig facilitator)

Facilitatoren udpensler altså, at det netop er den dobbelte faglighed, der er en styrke, og det ville udgøre en mangel, hvis man fjernede en af faglighederne. En af facilitatorerne fortæller konkret om, at rusmiddelbehandleren og bostøtten supplerer hinanden godt ved, at bostøtten fx har kunnet huske rusmiddelbehandleren på at tage hensyn til borgernes niveau – de få gange, det lige er smuttet. Hun fortæller følgende:

"Jamen det er det der med, at de ikke forstår så meget, så hvis man er meget talende, så kan de godt blive hægtet lidt af, fordi de ikke forstår alle de ord, der bliver sagt. Men min medfacilitator har også hele tiden sagt, at jeg skulle endelig bare sige til, og hun har spurgt meget om, hvad jeg synes." (Socialfaglig facilitator)

Og omvendt påpeger en socialfaglig facilitator også, at havde rusmiddelbehandleren ikke været der, så havde de manglet den konkrete viden om rusmidler. Om den dobbelte faglighed, udtaler en af facilitatorerne også:

"... Og det er jo enormt fedt, altså sådan på den måde. Det synes jeg har været rigtig godt det samarbejde med at vi har været forskellige,

og vi har heller ikke arbejdet på at være ens overhovedet. Men at vi egentlig bare taler helt åbent og siger, jamen det er hvad der sker agtigt.” (Socialfaglig facilitator)

På baggrund af facilitatorernes perspektiver synes der derfor at tegne sig et billede af et meget succesfuldt tværfagligt samarbejde, som facilitatorerne beskriver som nemt og naturligt for dem. De tilskriver dels succesen til hinandens personligheder og dels til materialet, der er udarbejdet ifm. konceptet, som har gjort rollefordeling og strukturen nemmere at håndtere.

Facilitatorerne om betydningen af det tværfaglige aspekt i gruppeforløbet

- Facilitatorerne beskriver gruppeforløbsmaterialet som velbeskrevet og nemt at gå til, hvilket har betydet, at det har været ukompliceret at etablere et tværfagligt samarbejde omkring gruppeforløbet
- Den dobbelte faglighed opfattes som en styrke for konceptet af facilitatorerne, som i sidste ende kommer deltagerne til gode

6.3 Fagprofessionel støtte til gruppeforløbsdeltagerne mellem sessionerne er afgørende ift. deltagernes udbytte

Facilitatorerne giver udtryk for et par opmærksomhedspunkter ift., hvordan de mener man kan skabe de bedste forudsætninger for, at borgerne får mest muligt ud af gruppemøderne. Det relaterer sig særligt til tiden mellem gruppeforløbsmøderne. Facilitatorerne påpeger, at det er rigtig vigtigt, at de fagprofessionelle, der er omkring borgeren til hverdag, har kendskab til og støtter op om gruppeforløbet. Det er nemlig afgørende for forløbet, at der er opbakning fra kollegaer uden for forløbet, herunder især borgernes bostøtte og/eller kontaktpersoner. En af facilitatorerne fremhæver det således:

”Men jeg tænker noget af det, der har været rigtig vigtigt, det er jo ikke bare lige os og vores leder, men for at det overhovedet skal lykkes, så skal der være nogen, der bakker op. Fx mine kollegaer og den rusmiddelfaglige facilitators kollegaer, der skal jo være nogen, der sender de her borgere ind og der har samarbejdet jo også stor betydning ift. at de får sendt deres borgere afsted, får talt projektet op og får støttet projektet. Og der kunne man i hvert fald godt mærke, der havde vi fx en, der skøjtede lidt rundt i ikke at have en bostøtte og lige røg fra det ene område til det andet, og han kom jo heller ikke afsted, og det tror jeg virkelig også har betydning. Så det er jo ikke kun os indbyrdes, men det er også alle de andre udenom, som skal til for at det lykkes.” (Socialfaglig facilitator)

Det indgår også i flere af facilitatorernes råd til videre udbredelse, at man skal være særligt opmærksom på det samarbejde, der bygger bro til borgerens hjem. Altså at man får etableret et samarbejde med målgruppens kontaktpersoner eller bostøtter. Dette mener facilitatorerne er vigtigt både for fremmøde, men også for tiden mellem de forskellige gruppeforløbsmøder, hvor borgerne fx også udfylder hjemmeopgaver. Som det ovenstående citat også viser, pointerer facilitatorerne, at de har erfaret, at hvis der ikke har været en fast kontaktperson/bostøtter, så gik det netop også dårligere med fremmøde. Det understreger altså pointen om, at det har været vigtigt med støtte fra fagpersonalet omkring borgerne.

Hjemmeopgaverne beskrives af en af facilitatorerne som et "hjælpemiddel" og "et fastholdelsesprincip", der kan hjælpe borgeren mellem forløbene. Facilitatorerne er bevidste om, at hjemmeopgaverne kan være udfordrende for borgerne, men at pointen med hjemmeopgaverne heller ikke er, at borgeren nødvendigvis skal have alle svarene. De skal blot sætte gang i refleksion derhjemme mellem møderne. En af facilitatorerne adspørges, hvorvidt hun mener, at det har været meningsfuldt for borgerne at lave hjemmeopgaverne eller ej, og hun svarer:

"Ja, det har det på sin vis, og så for nogen har det også været lidt svært, fordi de tre ud af de fire, de sagde jo ligesom at de godt vidste de havde et misbrug, men det var ikke noget de var interesseret i at ændre. Så nogen af delene, har været svære at ændre, fordi man skal lave en forandring, og det gider de ikke, men så har man alligevel kunne snakke om det lidt, hvis nu der skulle være en forandring, hvad kunne det så være og... altså ham der jeg kommer nede hos han har jo vitterligt ingen, der kunne hjælpe ham med noget. Han sagde, at han ikke havde nogen, der kunne gå en tur med ham, hvis han fik abstinenser eller sådan noget. Så hele den der snak har man alligevel kunne have haft, selvom man ikke har løst opgaven helt præcist, altså hvis du forstår hvad jeg mener." (Socialfaglig facilitator)

Denne facilitator har også været kontaktperson for en borger, og kan derfor udfolde sine erfaringer med at støtte en borger i hjemmeopgaverne. Som hun pointerer, kan borgeren ikke nødvendigvis løse opgaven, men den har alligevel faciliteret en snak, som skaber refleksion. Dette understøttes også af, at en af de andre facilitatorer fremhæver, at de bostøtter, de har snakket med, faktisk har været glade for at have hjemmeopgaverne, fordi det ellers kunne være svært at snakke med borgeren om gruppeforløbet. Han fortæller:

"Men så går der faktisk tre uger fra vi mødes første gang til vi ser dem igen, og der tror jeg måske godt at det kan være vigtigt med hjemmeopgaven, så de ikke glemmer. Altså bostøtten har været glad for de har været der ift. at det kan være rigtig svært for bostøtten at

snakke med dem om, hvad der var i gruppen, hvis de selv skulle fortælle det, så det, at de har haft hæftet og de ved, at det var det I snakkede om sidst, det har givet dem mulighed for at følge op på det, så de har brugt det lidt som en hjælpesnor for dem til, hvad de skal snakke med dem om.” (Rusmiddelfaglig facilitator)

På den måde har hjemmeopgaverne hjulpet bostøtterne til at kunne følge op ved borgerne, selvom de måske har haft svært ved at få borgeren i tale omkring hvad mødet har handlet om.

Facilitatorerne om betydningen af støtte fra fagprofessionelle omkring borgeren ift. deltagernes udbytte

- Ifølge facilitatorerne har det en afgørende betydning for borgernes udbytte af gruppeforløbet, at de fagprofessionelle omkring borgerne har kendskab til og støtter op om borgerens deltagelse i gruppeforløbet. Det gælder særligt ift. gruppeforløbets hjemmeopgaver.
- Facilitatorerne oplever, at hjemmeopgaverne kan bruges som en rettesnor for, hvordan bostøtte/kontaktperson kan snakke med deltagerne om gruppeforløbet mellem sessionerne.
- Hjemmeopgaverne kan derfor ses som et hjælpemiddel eller et fastholdelsesprincip, der kan hjælpe borgerens motivation til reduktion i forbrug på vej mellem gruppesessionerne.

6.4 Værdien af gentagne gruppeforløb

Facilitatorerne adspørges til værdien af, at borgere deltager i mere end et gruppeforløb. På undersøgelsestidspunktet har begge kommuner besluttet, at de vil fortsætte med gruppeforløbet, og har tilbudt flere af de samme borgere, at deltage i endnu et gruppeforløb.

Det er stadig for tidligt at evaluere på borgernes andet forløb, men facilitatorerne har dog en del refleksioner omkring det på forskud, både opmærksomhedspunkter såvel som styrker ved at gennemføre gentagne gruppeforløb.

For en af facilitatorerne er det et opmærksomhedspunkt, at man er varsom med, at man ikke "bare" laver en social gruppe, fordi selvom det sociale er en kæmpe gevinst for borgerne, findes der andre sociale tilbud målgruppen, hvorimod formålet med gruppeforløbet er at målrette dette til rusmiddelbehandling. Hertil nævner de også, at efter to til tre gange på forløbet, må man formentlig også overveje, om det ikke vil spærre for andre deltagere.

Men her er en afgørende pointe for facilitatorerne også, at det kan give rigtig god mening med gentagne forløb, fordi borgerne gennemgår forandringer og derfor kan få

noget nyt ud af at deltage på det samme forløb igen, fordi de starter i det efterfølgende gruppeforløb med et andet udgangspunkt. Fx siger en af facilitatorerne således:

"Men X har jo også haft et forløb, hvor hun har rykket sig, så kan det jo godt give mening, at man har et forløb, der hvor man er sårbar, når man lige er stoppet og så har man et forløb igen, når man er nået længere og faktisk kan give noget af sig selv til andre. Men jeg er lidt i tvivl om dem, som slet ikke rykker sig hverken i første eller andet forløb, så ved jeg ikke, hvornår man tænker, altså fordi hvis deres udgangspunkt fra første og andet forløb er forskelligt, så får man jo også noget ud af det altså." (Rusmiddelfaglig facilitator)

Værdien af gentagne forløb, ifølge facilitatorerne, synes derfor delvist at være bundet op på, hvorvidt borgerens livssituation er ændret eller er forblevet det samme. I forlængelse af denne pointe, påpeger en anden facilitator også, at der gerne må være gået lidt tid mellem det første og det andet gruppeforløb. Hun mener dermed, at udbyttet af gentagne forløb vil være størst, hvis man har en pause mellem forløbene, men hvis man så har det, ville man godt kunne køre gruppeforløbet et par gange for den samme borger.

Som en af fordelene ved gentagne forløb fremhæver en af facilitatorerne også, at det er særligt gavnligt for denne specifikke borgergruppe med gentagelser, netop fordi de er kognitivt udfordret. Hun udtrykker det således:

"Det tror jeg egentlig de får noget godt ud af, fordi de jo er udfordret kognitivt, så hvis nu det var mig, så ville jeg jo typisk tænke, øhm det har vi jo snakket om én gang og sidste gang sagde jeg sådan, men det sidder de jo ikke og tænker, fordi de kan måske ikke helt huske det og måske er der sket noget i deres liv siden... så jeg synes egentlig at det at det er det samme, altså det har ikke nogen negativ betydning for dem, altså snarere tværtimod, at det er noget, der måske er lidt nemmere at genkende for dem, så er det nemmere at få det frem, fordi de har mødt det før." (Socialfaglig facilitator)

Det er dog en pointe på tværs af de to kommuners facilitatorer, at det maksimalt giver mening med omkring to til tre forløb, ligesom det afhænger af borgerens motivation for at deltage i flere gruppeforløb. Her vurderer facilitatorerne, at det kan være afgørende, at borgerens ønske om at deltage igen skyldes et ønske om adfærdsændring og ikke 'blot' relaterer sig til et ønske om at koble sig socialt til gruppen.

Facilitatorerne om af gentagne gruppeforløb:

- Det kan være værdifuldt at tilbyde mere end et gruppeforløb til de samme deltagere
- Gentagne forløb kan være med til at fastholde borgerens motivation for rusmiddelreduktion
- Det kan være en styrke med gentagne forløb til netop denne målgruppe, som ofte profiterer af gentagelser. Facilitatorerne vurderer, at 2 til 3 forløb er loftet for, hvad borgerne vil profitere af
- Ved gentagne forløb bør der altid være en opmærksomhed på, om borgerens motivation handler relativt mere om at være del af et socialt fællesskab, end at være del af et socialt fællesskab med fokus på at skabe motivation til rusmiddelreduktion.

6.5 Forbedringspunkter til konceptet og gode råd til videre udbredelse

Facilitatorerne var generelt meget tilfredse med konceptet, og særligt glade for det udarbejdede materiale, der hører dertil, men de havde dog et par forbedringspunkter ift. når konceptet skal udbredes. Som en del af afprøvningen fik facilitatorerne tilbudt to dages kursus om udviklingshæmning og selve konceptets opbygning, hvor de blev undervist af udviklerne bag konceptet. Facilitatorerne gav dog udtryk for, at de fandt den indledende teoretiske introduktion som en smule overvældende ift. de krav, der blev lagt op til. Dette synes at være indtrykket i begge kommuner - En af facilitatorerne udtrykker følgende omkring introduktionen:

"Altså jeg synes det har fungeret generelt set, men jeg synes bare det er svært, fordi nu havde vi jo så de der to kursusdage, hvor jeg tænker, det er jeg slet ikke sikker på jeg kan leve op til det her og det lyder godt nok kompliceret, men på en eller anden måde, så ved jeg ikke, jeg tror det er fordi dem [underviserne red.] der er der, de brænder rigtig meget for det, men jeg ved ikke helt, der var altså et eller andet ved de der to dage, hvor det kom til at virke meget omstændigt ift. hvad det egentlig var. Så hvis man på en eller anden måde kunne lægge mere vægt på det materiale, der er, og så sige, hvis I holder jer til det her, så er det godt. Fordi det er så godt et materiale, så man kan holde sig til det." (Socialfaglig facilitator)

Den samme pointe laves også af den anden kommunes facilitatorer, der oplevede kursusdagene som en smule *skræmmende* ift. de krav, der blev stillet. Det er således fælles for de to kommuner, at de ønsker en mindre teoretisk og mere praktisk introduktion i starten.

Til gengæld fremhæver facilitatorerne fra begge kommuner, hvor glade de har været for materialet, der hører med gruppeforløbet. Som tidligere nævnt, fremhæver facilitatorerne også materialets anvendelighed ift. at sikre succes i det tværfaglige arbejde, fordi materialet har kunnet sætte rammen og være med til at lave en form for opgavefordeling. I forlængelse deraf udtrykker hun også, at man i kurset til forløbet burde lægge mere vægt på, at hvis man holder sig til materialet, så skal det nok gå godt med gruppeforløbet, fordi materialet netop er så godt struktureret. Om materialet, udtaler facilitatoren:

"... altså nogle gange ville det være lidt tungt, hvis man skulle forberede sig en masse til det, men det bliver meget let, fordi det er så godt beskrevet, så det er faktisk nemt at forberede sig - også i hverdagen, hvor det går lidt travlt og man synes man skal nå mange ting. Så kan man faktisk føle, at man er godt forberedt når man kommer derind, bare fordi det er så godt et materiale." (Socialfaglig facilitator)

Det er således noget, som facilitatorerne mener man godt kan fremhæve mere for nye facilitatorer, hvis man ønsker at fortsætte kurser, der skal introducere til konceptet.

En anden pointe, som er et forbedringspunkt er, at man i den ene kommune ærgrer sig over, at det i det i kurset fyldte en del, at man netop skulle have seks borgere for at gennemføre gruppeforløbet. Ifølge facilitatoren var man bange for, at fire var for få. De kunne have ønsket, at der ikke var dette fokus, da fire viste sig at være et fint tal.

Facilitatorerne giver også et par råd med videre til andre, der skal afprøve gruppeforløbet. En af facilitatorernes råd er:

"Så ville jeg sige de skulle være meget opmærksomme på den der kontakt med borgerne imellem, altså også hvordan kommer de derhen og at man sørger for der er nogle omkring dem, der snakker logbog og... få dem hentet hvis det er nødvendigt og... ja." (Socialfaglig facilitator)

Hun påpeger altså vigtigheden af koordination ift. at sikre fremmøde ved borgerne - her har denne facilitator fx hentet nogle af borgerne for at sikre, at de ville møde op. Men hun påpeger også vigtigheden af hjemmeopgaverne og samarbejdet med de fagprofessionelle, der er omkring borgeren til at hjælpe med disse. Dette fremhæves også af de resterende facilitatorer, som påpeger vigtigheden af forventningsafstemning med de fagprofessionelle udenfor forløbet. Her understreger en af facilitatorerne, hvorfor det er vigtigt. Han fortæller:

"Jamen også det der med, at når de kommer hjem, at de ikke bliver overfaldet af en masse spørgsmål og af en forventning om, at de er stoppet nu. Altså at de får lov til stille og roligt at arbejde med det selv. Så de bare bliver mødt med, at det er fedt, at de går i gruppen"

og at det er dejligt de er ude, og sådan ja, mere den vej. Ikke så meget det der resultat noget.” (Rusmiddelfaglig facilitator)

Han påpeger altså vigtigheden af, at kontaktpersoner og bostøtter også møder borgeren med den kravfrie tilgang, som der føres på gruppeforløbet, så forløbet ses som noget positivt for borgeren.

Forbedringspunkter til konceptet og gode råd til videre udbredelse

- Kurset til gruppeforløbsfacilitatorer kan med fordel lægge vægt på forløbets velbeskrevne form og struktur fremfor en relativt mere teoretisk gennemgang af konceptet
- Facilitatorerne fremhæver, at et godt råd til andre kommuner/organisationer vil være at holde fokus på at skabe forventningsafstemning og støtte fra det fagpersonale, der er sammen med borgeren til hverdag

7 Konklusion

Formålet med denne evaluering er at tilvejebringe viden om, hvorvidt det er lykkedes at indfri de opstillede mål for gruppeforløb, og undersøge om gruppeforløbet har haft betydning for borgernes oplevelse af ensomhed. Ligeledes er formålet at sikre transparens omkring indsatsens tidsforbruget/ressourcetræk.

Udgangspunktet for afprøvningen var at tilvejebringe et solidt vidensgrundlag om gruppeforløbet *Rusmidler og skadevirkninger* blandt borgere, der modtager bostøtte i eget hjem, jf. SL§85. Gruppeforløbet er tidligere afprøvet på to forskellige botilbud med borgere omfattet SL §§107, 108, og evalueringen heraf viste indikationer af, at gruppeforløbet var virksomt til målgruppen.

Desværre er det med denne afprøvning endnu ikke lykkedes at etablere et solidt vidensgrundlag om indsatsen, da det alene lykkedes at afprøve indsatsen i 2 ud af 4 planlagte kommuner. Selvom vi stadig står på et spinkelt datagrundlag, og vores udsigelseskraft ift. virkningen for borgerne ikke er stor, så er der meget, der tyder på, at indsatsen er relevant for målgruppen, hvilket vi udfolder i det følgende.

Baseret på gennemgangen af borgernes og facilitatorernes perspektiver er det særligt værdien af at være del af et socialt fællesskab med ligesindede som også har rusmiddelproblematikker, der fremhæves. Fællesskabsfølelsen og spejlingen i hinanden har betydet, at borgerne har haft en positiv oplevelse af at indgå i gruppeforløbet.

Som nævnt, er der alene få der oplever, at de har fået ny viden om rusmidler og skadevirkning, men vidensformidlingen i gruppen og de heraf afledte samtaler og refleksioner deltagerne og facilitatorerne imellem, har været en ny måde at tale om det på. Flere

af de interviewede deltagere har et ønske om at skabe en forandring i deres rusmiddelforbrug, og flere fortæller mere eller mindre direkte at gruppeforløbet har haft en indvirkning på deres motivation herfor. I den forbindelse er der, på tværs af borgernes og facilitatorernes beskrivelser, en oplevelse af, at gruppeforløbet har givet borgerne et nyt perspektiv på dem selv. Gruppeforløbet har blandt andet givet borgerne anledning til at tænke mere over deres liv, og reflektere over deres forbrug. Vi finder derfor indikationer for, at det er lykkedes at indfri en række gruppeforløbets opstillede mål, om end det er på et spinkelt datagrundlag.

Hvad der står særligt tydeligt frem som et resultat af afprøvningen er, at gruppeforløbets sociale dimension har en stor betydning for gruppeforløbets virkning for borgerne, og netop gruppen og det sociale fællesskab, er en gennemgående forklarende faktor i både borgere og facilitatorernes fortællinger. Både facilitatorerne og borgerne pointerer, at det med gruppeforløbet er lykkedes at etablere et rum, hvor ingen ser ned på hinanden, men tværtimod anerkender hinanden og ser en værdi i hinandens bidrag til gruppen. Flere af de interviewede oplever derfor at være en del af noget, og oplever at være mindre alene og ensomme. Enkelte deltagere er endda lykkedes med at etablere relationer, som rækker ud over gruppeforløbet, hvor borgerne trækker på hinanden som en mestringsstrategi, når de oplever trang. I og med at mange af deltagerne ser så stor værdi i fællesskabet omkring gruppeforløbet, spiller det formentligt også ind på borgernes motivation for at være med på gentagne gruppeforløb.

Her var en pointe fra facilitatorerne dog også, at der ved gentagne gruppeforløb altid, bør være en opmærksomhed på, om borgerens motivation handler relativt mere om at være del af et socialt fællesskab, end om at være del af et socialt fællesskab med fokus på at skabe motivation til rusmiddelreduktion. Herudover kan gentagne gruppeforløb være en fordel for denne målgruppe, som ofte profiterer af gentagelse, dog er 2 eller 3 gruppeforløb formentligt loftet for, hvad borgeren profiterer af.

For videre forløb, er det værd at fremhæve, at borgerne er særligt glade for elementer ved konceptet som fællesspisning, hvor der også gives rum til at dele andre ting end kun de tunge.

Der er også særligt to pointer fra facilitatorerne, der fremhæves som vigtige for fremtidige forløb, og den ene er, at tværfagligheden bæres med videre, da de alle oplever det som en klar styrke for forløbet. Den anden pointe er, at man bør have opmærksomhed på det fagpersonale, der er omkring borgeren til hverdag, så de fagprofessionelle, der er omkring borgerne i deres hverdag, har mulighed for at anspore og støtte op om borgerens deltagelse i gruppeforløbet.

Desuden er det estimerede tidsforbrug forbundet med gruppeforløbet sparsomt, ligesom facilitatorerne fortæller, at materialet er nemt at gå i gang med. Dette bør naturligvis også indgå som et relevant parameter ved en evt. udbredelse af gruppeforløbet

Hvad ved vi sammenlagt med den tidligere afprøvning?

Fundene, som vi har opridset fra denne afprøvning af gruppeforløbskonceptet i Ikast-Brande Kommune og Randers Kommune, tegner overordnet et billede af, at det er mange af de samme fund som i den tidligere afprøvning af konceptet. Gennemgående for begge afprøvningserne er, at det værdiskabende ved gruppeforløbet ligger i borgernes spejling i hinanden og fællesskabsfølelse. At lytte til hinandens problemer og se sig selv i hinanden, fremhæves som en gennemgående pointe ved begge afprøvningserne. En anden pointe som går på tværs af de to afprøvningserne er, at alle facilitatorerne finder styrke i det tværfaglige aspekt, som ifølge dem styrker virkningen af indsatsen.

Der synes dog at være en forskel mellem den tidligere afprøvning og den nye afprøvning af konceptet ift. brobygning til dagligdagen. I den tidligere afprøvning var dette et forbedringspunkt, mens der synes at have været overvejende succes med brugen af hjemmeopgaver og bostøtter i den nye afprøvning. Det bemærkes dog også af facilitatorerne i den nye afprøvning, at dette er et vigtigt opmærksomhedspunkt for konceptet.

Et andet vigtigt nyt fund er også, at facilitatorerne og borgerne i den nye evaluering forholder sig til, hvorvidt det er en god ide med gentagne forløb. Som opridset ovenfor var der både betænkeligheder, men også styrker ved dette ifølge facilitatorerne. Hvis det stod til borgerne, var det dog en rigtig god ide, og de var alle motiveret for endnu et forløb.

Opsamlende har afprøvningserne i Ikast-Brande og Randers Kommune bidraget med nye opmærksomhedspunkter, der kan arbejdes videre med ift. udbredelse. Denne afprøvning har dog også vist, at mange af fundene fra den tidligere afprøvning også genfindes i den nye afprøvning. I denne forbindelse er det især vigtigt at fremhæve værdien af gruppeformatet for denne målgruppe, idet begge afprøvningserne har vist, at dette har særlig stor betydning for borgernes motivation til at deltage i gruppeforløbet, og har været afgørende for at skabe refleksioner hos borgerne over deres problematikker.

Siden undersøgelsestidspunktet har Ikast-Brande og Randers Kommune hver især gennemført endnu et gruppeforløb². I Ikast-Brande var to deltagere gengangere fra tidligere, ligesom tre personer var gengangere i Randers Kommune. Det var oprindeligt ikke tænkt, at de samme borgere skulle tilbydes at deltage i flere gruppeforløb. Men deltagerne efterspurgte selv, at de gerne ville deltage en gang til. Facilitatorerne vurderer at borgerne, der deltog i både første og anden runde af gruppeforløbet, har kunnet profitere af gentagelsen, idet de har iagttaget en bevægelse i enten motivation for eller reduktion af rusmiddelforbrug.

² Ikast-Brande Kommune har gennemført gruppeforløbet to gange med i alt 12 deltagere, der var tilmeldt, hvoraf otte gennemførte et helt forløb, to af disse personer deltog i begge forløb. Randers Kommune har også gennemført gruppeforløbet to gange med i alt 12 deltagere, hvoraf otte gennemførte, tre af disse personer deltog i begge forløb.

8 Metodebilag

Datagrundlag

Evalueringens datagrundlag er udgjort af interviews med fem personer, som har været deltagere på et gruppeforløb i enten Randers eller Ikast-Brande Kommune. Display 1 nedenfor er en oversigt over interviewede de borgere og deres karakteristika. Borgerinterviewene er foretaget i foråret 2023.

Display 2: Oversigt over informanter, borgere.

Borger	Kommune	Køn	Primær forbrugsproblematik	Alder
1	Ikast-Brande	Kvinde	Alkohol	40-50 år
2	Ikast-Brande	Mand	Stoffer	20-30 år
3	Ikast-Brande	Mand	Alkohol og stoffer	20-30 år
4	Randers	Kvinde	Alkohol	50-60 år
5	Randers	Kvinde	Alkohol	40-50 år

Interviewene er karakteriseret ved at være kortfattede. Dette kan forklares med borgernes kognitive niveau og evne til at reflektere over mere eller mindre abstrakte spørgsmål. Derudover har interviewerens evne til at stille sine spørgsmål i en form, der giver mening for den enkelte borger også betydning. Dog er det væsentligt at understrege, at selvom nogle borgere fortæller langt mere nuanceret om deres oplevelse af gruppeforløbet end andre, så tilskrives mindre nuancerede fortællinger lige så stor analytisk vægt, da den meget store grad af variation netop er en præmis for datagrundlaget. Derfor har det været hjælpsomt og befordrende for interviewenes kvalitet, i de tilfælde hvor borgernes bostøtte har været med på sidelinjen. Af både anonymitetshensyn, og fordi vi ikke har fundet kommunespecifikke forskelle i borgernes fortællinger, skelner vi ikke mellem, hvilke kommuner borgerne kommer fra. Interviewene er foretaget efter informanternes præferencer. De fleste er derfor foretaget via teams eller telefonisk, mens et af interviewene er foretaget ansigt-til-ansigt.

Herudover har vi interviewet tre (ud af fire) fagprofessionelle, som har været facilitatorer på gruppeforløbet. I den ene kommune lykkedes det at interviewe den rusmiddel- og socialfaglige i et fælles interview, mens det alene lykkedes at interviewe den socialfaglige facilitator i den anden kommune. Facilitatorernes erfaringer har både været med til at nuancere vores forståelse af borgernes perspektiver, og naturligvis også bidraget med et fagprofessionelt blik på gruppeforløbet, også ift. dens værdi for borgerne.

Udsigelseskraft

Som det fremgår af ovenstående afsnit, er evalueringens datagrundlag relativt spinkelt. Med denne undersøgelse er det derfor ikke lykkedes at etablere et så solidt datagrundlag om virkningerne af gruppeforløbet, som ellers var ambitionen med denne afprøvning. Som en del af denne undersøgelse er der også udarbejdet et kort spørgeskema, som borgerne har udfyldt ved opstart og afslutning ved gruppeforløbet, ligesom deltagerne har udfyldt et opfølgende spørgeskema ca. to måneder efter endt gruppeforløb. Disse data har vi, med undtagelse af et spørgsmål, udeladt at afrapportere, da datagrundlaget er for spinkelt. Oprindeligt skulle fire kommuner have været en del af denne afprøvning, men af forskellige årsager lykkedes det alene at gennemføre afprøvningen med to deltagende kommuner (Randers Kommune og Ikast-Brande Kommune). Med andre ord er undersøgelsens udsigelseskraft ikke stor, men til gengæld er der ingen forskel på, hvordan borgerne i de to kommuner har oplevet gruppeforløbet, ligesom vi genfinder pointerne fra en tidligere afprøvning³ af konceptet. Det giver derfor en indikation af, at erfaringerne formentligt også vil kunne genfindes ved en evt. spredning af indsatskonceptet.

³ Høgh, H. (2022). Gruppeforløb om rusmidler og skadevirkning til borgere med udviklingshæmning. Evalueringsrapport. Metodecentret, Aarhus